

‘WAT IS DAT VOLGENDE STAPJE DAT IK MET DIE ENE LEERLING KAN MAKEN?’

DRIE DOCENTEN OVER ONDERWIJSPRAKTIJK, PEDAGOGISCHE TACT EN HUN OPDRACHT

Wat is jouw bedoeling met het onderwijs dat je geeft? Wanneer ben jij de leraar die je wilt zijn? Wanneer zie je jouw leerlingen – ieder voor zich - echt? Hoe zijn jullie als schoolteam elkaar als docent tot steun? Het zijn leidende vragen om met drie docenten te spreken over onderwijspraktijk, tact en de pedagogische opdracht. Op zoek naar verantwoording én verbetering.

DOOR GEERT BORS

Ronald Heidanus:
‘Grosso modo heb ik als ik door de klas loop met iedereen een gesprek.’

(Foto Ted van Aanholt)

Over drie uur gaat het gebeuren: dan parkeren Ronald Heidanus en zijn vrouw Inge van de Goor hun camper voor de Tilburgse basisschool van hun drie kinderen en zal het gezin uitgezwaaid worden. De start van een half jaar *Education on Tour*: een reis door Scandinavië op zoek naar ‘*the essence of education*’, zoals hun site vermeldt. Wat het gezin daarmee bedoelt? ‘Dat is misschien wel de plek waar die vier leidende vragen samenkomen,’ meent Ronald, onder andere leraar in het VSO en onderwijscoach. Precies die zoektocht is wat hem ook naar het onderwijs leidde, soms afstootte, en dan toch weer terugbracht.

‘Ik ben begonnen als klasse-assistent bij een docent die net zijn moeder verloren had. Regelmatig moest ik zijn klas overnemen en ik nam de ruimte om het leraarschap uit te proberen. Het was een zml-school en daar kom je dicht bij de leerlingen, hun sores, hun zoektocht naar een rol in de maatschappij. Ze leerden me finetunen, dingen vanuit hun perspectief te bekijken. Maar de duo van mijn stagebegeleider bleef me als assistentje zien. Op een dag stond ik de klas te bezemen en zei ze: “Vergeet de hoekjes niet”. Toen dacht ik: nu ga ik óók pabo doen!’

Ronald vindt zijn pedagogische opdracht in de overtuiging dat ieder kind zich wil ontwikkelen en dat mensen die hun potentieel aanspreken, altijd een positieve bijdrage aan de samenleving zullen leveren. ‘Vanuit die uitgangspunten is het evident dat je dan ook ieder kind wilt zien. Grosso modo heb ik als ik door de klas loop met iedereen een gesprek. De ene dag vraagt een bepaald kind een kwartier, maar heb ik evenzeer werkelijk contact met een ander door een korte schouderklop, feedback of een uitgewisselde blik.’

Leraar zijn in volle aandacht

Het is vrijdagmiddag en Inge Spaander heeft net afscheid genomen van de laatste leerlingen. Ze werkt op twee scholen: een reguliere mavo/havo/vwo-school en op een school met veel jongeren met aan autisme verwante problematiek, ex-thuiszitters in de leeftijd van veertien tot voor in de twintig. Inge heeft uitstapjes gemaakt naar de theater- en museumwereld, maar is vol overtuiging

terug bij het onderwijs. ‘Ik vroeg me af: wat is er en wat is er nodig? Wat wil ik over vijf jaar? Dan wil ik toch dat ik een bijdrage heb geleverd aan het beter worden van het onderwijs.’

‘Pas zat ik bij een discussie over toetsen, waarbij iemand stelde dat leerlingen die een voldoende hadden gehaald, niet mochten herkansen. Waarom niet? Dan treden toch al die vragen in werking: wat zie ik als mijn pedagogische opdracht? Wat spreek ik uit, als ik zeg: “Jouw zes is oké”? Ik vind dat je gehoor moet geven aan ieder kind dat zich wil verbeteren.’

Net als bij Ronald ligt de ‘waartoe’-vraag van het onderwijs dicht onder de oppervlakte bij Inge: ‘Het is die vraag die maakt dat ik continu bezig ben mijn onderwijs bij te stellen. En dat doe je niet vanachter een schrijftafel,

Inge Spaander:
‘Ik ben een steunbron voor leerlingen. Fouten maken mag. Ontdek wat je kunt. Werk. Leer vertrouwen op jezelf.’

(Foto Rob van der Poel)

Dick van der Wateren:
‘Aandacht geven helpt veel problemen al ver de wereld uit. Het lijkt niets-doen, maar is best inspannend.’

(Foto Ted van Aanholt)

maar dat kan alleen door het te dóen. Als ik lesgeef, ben ik in volle aandacht. Dan is er alleen die klas of dat kind, en ben ik bezig te bedenken wat dat volgende stapje is dat ik met die ene leerling kan maken.’

De leerling echt zien

Natuurkundedocent Dick van der Wateren herkent Inges toetsvoorbeeld en haar ‘waartoe’-vraag. Ook hij zwierf uit. Na zeven jaar leraarschap in het voortgezet onderwijs vanaf 1977, werd hij wetenschappelijk onderzoeker, docent en schrijver, voor hij vijftien jaar geleden terugkeerde naar school (havo, vwo, gymnasium). Vorig jaar publiceerde hij een boek met de titel *Verwondering*, waarvan hij de inzichten in de praktijk bracht door een klas een jaar lang les te geven zonder lesboek.

‘De gedachten over mijn pedagogische opdracht begonnen al vroeg. Mijn school in de jaren zeventig had een hecht team dat uitgebreid sprak over onderwijs en waar veel uitprobeerd mocht worden. Het idee van verwondering en het leren stellen van goede vragen is toen ontstaan. Wat we ons ook realiseerden, was dat onderwijs een pedagogische aangelegenheid is. Een collega en goede vriend die een jaar eerder begonnen was – en zelf nog startend was – bracht me iets bij dat ik nu zou scharen onder de term *volwassenwording*. Hij zei: “Je kunt ook praten met je klas in plaats van straf geven, als ze vervelend zijn”. Het werk van hoogleraar Gert Biesta was een eye-opener, omdat hij verwoorde wat ik onuitgesproken al vond en deed. Onderwijs gaat over jonge mensen die een plek in de wereld zoeken en een iets ervarener iemand die hen daar een beetje bij kan helpen. Als je een kind wilt helpen, hoef je alleen maar

te luisteren. In het verleden wilde ik nog weleens goede adviezen geven, maar dan stokte de communicatie. Aandacht geven helpt veel problemen de wereld uit. Het lijkt niets-doen, maar is best inspannend.’

Steun, visie en geen terughoudendheid

Toch is Dicks benadering zeker niet soft. ‘Het maakt mij niet zoveel uit wát kinderen leren, als ze maar véél leren. Dat ze gaan nadenken over wat ze voorgeschoteld krijgen. Dan kun je als autonoom jong mens de wereld binnentreden.’

Inge en Ronald onderschrijven Van der Waterens pleidooi voor de tactvolle docent die zijn leerlingen serieus neemt door stevig met ze aan de slag te gaan. Inge: ‘Ik ben goed in ruimte maken en geven. Mijn leerlingen laten zich vaak sterk door hun omgeving beïnvloeden. Als ze ergens komen waar die oordelende omgevingsdruk veel minder is, kunnen ze de weg kwijtraken: wie ben ik? Ik ben er dan als steunbron. Fouten maken mag. Ontdek wat je kunt. Werk. Leer vertrouwen op jezelf.’

De drie docenten – met hun sterke wens tot autonomie – onderschrijven het belang van een ondersteunende schoolomgeving. ‘Ik ben vaak de vreemde eend in de bijt geweest,’ zegt Inge, ‘maar ik heb de steun van anderen wel nodig. Mensen zijn vaak zo bang om met elkaar hun leraarschap te bespreken. Die terughoudendheid zou er minder moeten zijn.’ Ronald beaamt dat: ‘Met team-teaching kun je een hele docentengroep optillen. En met visie en daadkracht van de leidinggevende.’ Inderdaad, meent Dick van der Wateren: ‘Heel veel staat of valt bij een schoolleider die precies weet wat hij of zij wil en daar alle energie in steekt. *Jongens, dit is waar we heengaan. Ik zal je vertellen hoe ik jullie wensen verwerk in mijn visie. Als het je niet past, praten we nog een keer en anders moeten onze wegen misschien scheiden.* Alles beter dan iedereen te vriend willen houden, want dan is niemand tevreden.’

‘Het traject Pedagogische Tact is voor mij een kantelmoment geweest in mijn denken, voelen en vooral handelen als docent natuurkunde. Het gaat er vooral over jezelf in zekere zin minder belangrijk te maken, maar je handelen in dienst te stellen van de relatie met de leerling. Het stellen van vragen en een onderzoekende houding aannemen naar de ander is iets waarmee ik in dit traject heb kennisgemaakt en heb kunnen oefenen.’

Baltus van Laatum is docent natuurkunde op de Open Schoolgemeenschap Bijlmer in Amsterdam.

‘Vroeger voelde ik dat ik het goede deed voor de kinderen, maar kon ik er geen woorden aan geven. Ik wilde zelfs stoppen met lesgeven, omdat het me maar niet lukte om de kinderen te wringen in ‘dat wat er verwacht werd’. Toen nam ik deel aan Pedagogische Tact en ontdekte ik dat ik juist moest kijken naar wat ieder kind nodig heeft. Door alle kennis die ik heb opgedaan en alle bemoediging die ik heb ervaren durf ik nu het goede te doen, ook in de ogen van de kinderen en kan ik ook uitleggen waarom ik dat doe.’

Sarina Hoogendam was ten tijde van het traject werkzaam bij Horizon in Rotterdam, instituut voor Jeugdzorg en Onderwijs.

‘Pedagogische Tact heeft me bewuster gemaakt van de keuzes die ik maak in mijn lessen en me uitgedaagd scherper te reflecteren. Vragen stellen, in plaats van snel te oordelen. Zoeken naar de leerling achter het gedrag.’

Arjan Moree is docent geschiedenis op PENTA College CSG Scala Rietvelden in Spijkenisse.